

**ЗАСНОВНИКИ ТА УЧАСНИКИ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ:
СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ
FOUNDERS AND SHAREHOLDERS OF THE LIMITED LIABILITY COMPANY:
CORRELATION OF TERMS**

Присянюк О.В. ,
*аспірант Інституту держави і права
імені В.М. Корецького Національна академія наук України*

У статті вивчаються особливості правового регулювання і наукових підходів у сфері розмежування понять «засновник» і «учасник» в контексті товариства з обмеженою відповідальністю, а також надається відповідь на питання про момент набуття засновником статусу учасника товариства з обмеженою відповідальністю.

Ключові слова: частка, статутний капітал, товариство з обмеженою відповідальністю, засновник, учасник.

В статтю вивчаються особливості правового регулювання і наукових підходів в сфері розмежування понять «учредитель» і «участник» в контексті общества с ограниченной ответственностью, а також надається відповідь на питання про момент придбання учредителем статусу участника общества с ограниченной ответственностью.

Ключевые слова: доля, уставной капитал, общество с ограниченной ответственностью, учредитель, участник.

The author of this article investigates the characteristics of legal regulation and scientific views regarding the division of the notions «founder» and «shareholder» in context of limited liability company, and also answers the question about the moment the founder acquires the shareholder status in a limited liability company.

Key words: share, share capital, the limited liability company, founder, shareholder.

Постановка проблеми. Попри те, що в доктрині цивільного права України питання про поняття учасника товариства з обмеженою відповідальністю є достатньо вивченим, погляди вчених певним чином розходяться, що спричинює недоліки чинного законодавства. На сьогодні існує потреба в додатковому висвітленні проблеми розмежування термінів «засновник» та «учасник», а також в остаточному з'ясуванні моменту, з якого певна особа-засновник товариства стає учасником новоствореного товариства.

Стан дослідження. Свою увагу розмежуванню вказаних двох понять приділяли не тільки вітчизняні, але й зарубіжні вчені, до таких можна віднести, зокрема, Н. Глусь, Т. Дуденко, О. Климчук, Н. Козлову, В. Кравчук, І. Спасибо-Фатєєву, Т. Христюк.

Метою даної статті є дослідження проблемних питань співвідношення понять «засновник» та «учасник» з точки зору товариства з обмеженою відповідальністю та вироблення шляхів для вдосконалення існуючого стану правового регулювання у вказаній сфері, в тому числі щодо визначення і законодавчого закріплення моменту набуття статусу учасника товариства.

Виклад основного матеріалу. Цілком логічно, що без юридичної особи у формі товариства з обмеженою відповідальністю не може існувати і учасник такого товариства, а тому обов'язковою передумовою участі у товаристві з обмеженою відповідальністю є створення останнього. Як відомо, законодавець пов'язує момент створення юридичної особи не з фактом прийняття рішення про її створення та затвердження установчих документів, а з державною реєстрацією юридичної особи, що впливає, насамперед, з визначення юридичної особи, вказаного у ст. 80 Цивільного кодексу України (надалі за текстом – «ЦК України»), де під юридичною особою розуміється організація, створена та зареєстрована у встановленому законом порядку [1]. Законом, що визначає умови і порядок державної реєстрації юридичних осіб, є Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» [2]. Серед документів, які слід подати державному реєстратору для проведення державної реєстрації юридичної особи, наявні, зокрема, оригінал або нотаріально засвідчена копія рішення засновників або уповноваженого ними органу про створення юридичної особи, а також два примірники установчих документів (ст. 24 Закону). Відтак, необхідною дією для реєстрації юридичної особи є прийняття засновниками рішення про створення та про затвердження установчих документів (для товариства з обмеженою відповідальністю згідно ст. 143 ЦК України таким документом є статут).

Певною неоднозначністю характеризується питання про співвідношення термінів «засновник» та «учасник», використовуваних в юридичній лексичі. Змішуванню цих понять сприяє та обставина, що в законодавстві доволі часто міститься формулювання «учасник (засновник)» юридичної особи (наприклад, ст.ст. 32, 83, 87, 96, 758 ЦК України), внаслідок чого створюється враження про тотожність цих понять, однак аналіз нормативних актів та наукових джерел дає підстави для їх розмежування.

Слід погодитись з визначенням Н.В. Козлової, яка зазначає, що засновник – це суб'єкт права, який вчиняє правочини, інші юридично значимі та фактичні дії, спрямовані на створення юридичної особи, а саме: приймає рішення про створення нового суб'єкта права, приймає (затверджує) його установчі документи, передає йому у власність (або на іншому праві) частину свого майна

для формування статутного капіталу. У вузькому значенні слова засновниками є лише ті суб'єкти, які були зазначені в якості засновників в установчих документах юридичної особи на момент його первинної державної реєстрації в єдиному державному реєстрі юридичних осіб [3, с. 88, 91].

Важливим у правовому статусі засновника є те, що саме він (або вони, якщо засновників декілька) приймає рішення про створення юридичної особи. Саме таке значення вкладається в цей термін законодавцем у ч. 1 ст. 8 Закону України «Про акціонерні товариства» [4]. Це рішення, в свою чергу, може виявлятися у формі правочину (якщо створюються юридичні особи приватного права) або індивідуального адміністративно-правового акту (якщо створюються особи публічного права).

Також слід погодитись з авторами, які вважають право бути засновником товариства з обмеженою відповідальністю тимчасовим правом, тобто правом, яке має місце протягом визначеного періоду часу – від прийняття рішення про створення товариства (укладення договору про заснування) і до моменту державної реєстрації товариства [5, с. 57]. Розглядаючи питання корпоративності та корпоративного права, Н.С. Глусь визнає засновниками осіб, які беруть участь в організації створення акціонерного товариства [6, с. 5]. При цьому І.В. Спасибо-Фатєєва вказує, що в цьому значенні не можна говорити і про те, «що «учасник» – видове, більш загальне поняття, а «засновник» і «акціонер» – родові, більш вузькі» [7, с. 50]. В іншій своїй праці вчена зазначає про те, що засновники – це особи, які створили товариство і внаслідок цього набули певний правовий статус, який дещо відрізняється від статусу осіб, що вступили до товариства [8, с. 29-36]. Аналогічної позиції дотримуються і суди, вирішуючи спори, що впливають з корпоративних правовідносин. Як приклад можна навести рішення арбітражного суду м. Севастополя від 24.10.1996 р. у справі № 129/5 (рішення залишено без змін згідно з постановою арбітражного суду м. Севастополя від 28.11.1996 р.), за яким було встановлено, що учасники товариства, які увійшли до його складу після реєстрації товариства, не можуть бути засновниками товариства внаслідок того, що вони не брали участь в його створенні [9, с. 57].

З огляду на наведене, існуючі підстави вважати, що до створення, а відповідно, і державної реєстрації товариства з обмеженою відповідальністю особи, які прийняли відповідне рішення про створення товариства, вважаються його засновниками.

Створення юридичної особи покладає на засновників певні обов'язки та надає права, яких інші особи, окрім засновників, не мають, а саме: 1) право на встановлення порядку заснування товариства; 2) право на обрання організаційно-правової форми юридичної особи; 3) право на обрання найменування юридичної особи; 4) право на визначення розміру статутного капіталу; 5) право на визначення частки в статутному капіталі кожного з учасників; 6) право на визначення строку та порядку внесення вкладів; 7) обов'язок внести передбачену законом частину вкладу до статутного капіталу до державної реєстрації; 8) обов'язок розробити, затвердити та підписати статут юридичної особи; 9) обов'язок вчинити інші дії, необхідні для реєстрації юридичної особи.

Стаття 142 ЦК України передбачає, що, якщо товариство з обмеженою відповідальністю засновується кількома особами, ці особи в разі необхідності визначення взаємовідносин між собою щодо створення товариства укладають договір про заснування товариства. Даний

договір не є установчим документом та не підлягає поданню при державній реєстрації товариства.

На думку В.М. Кравчука, кожен із засновників вступає у правовідносини із своїми партнерами на основі засновницького договору. Істотними умовами цього договору є організаційно-правова форма та найменування юридичної особи, формування статутного капіталу, порядок участі засновників у діяльності створеної організації. Цей договір може укладатися як в усній, так і письмовій формі. До 01.01.2004 установчий договір був обов'язковим установчим документом усіх господарських товариств (окрім акціонерного). На даний час законодавство не вимагає його укладення в письмовій формі та подання на державну реєстрацію (окрім повних та командитних товариств), однак це не означає, що такий договір між засновниками не укладається. Створення юридичної особи декількома особами без узгодженого волевиявлення є неможливим. А якщо їх воля узгоджена, то це є свідченням укладення договору. Правда, не завжди цей договір набуває письмової форми. Таким чином, відносини між засновниками, які спільно створюють юридичну особу, виникають на підставі цивільно-правового договору. Цей договір має спеціальну мету – створення товариства за участі сторін договору, кожна з яких набуває право участі в створюваному товаристві [10, с. 42].

Поряд з терміном «засновник» у законодавстві вживається термін «учасник» товариства. Спеціального змісту цього поняття закон не передбачає. В.М. Кравчук пропонує наступне визначення терміну «учасник»: учасник – це особа, яка має право участі в товаристві [10, с. 42].

Законодавець не завжди розмежовує поняття засновника і учасника, часто вживаючи їх як синоніми. Для прикладу можна звернути увагу на норму, що міститься

у п. 3 ст. 57 Господарського кодексу України, яка передбачає, що у засновницькому договорі засновники визначають порядок вибуття та входження нових засновників [11]. Застосування терміну «засновник» в цій нормі є невиправданим. Нові засновники не можуть увійти до створеного товариства. Тому його слід замінити на інший термін – «учасник», оскільки після створення юридичної особи засновники стають її першими учасниками.

В ч. 5 ст. 8 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних та фізичних осіб-підприємців» зазначено, що установчі документи юридичної особи, а також зміни до них, підписуються засновниками (учасниками) або уповноваженими особами. Підписи засновників (учасників) або уповноважених осіб на установчих документах повинні бути нотаріально посвідчені. Законодавцеві доцільно було б врахувати різницю між засновниками та учасниками. Терміни «засновник» і «учасник» не збігаються за змістом: кожна юридична особа має засновників, але засновник не завжди вважається учасником юридичної особи, так само як не кожний учасник юридичної особи визнається його засновником [3, с. 90].

Висновки. Таким чином, з наведеного вище вбачається, що особа набуває статусу засновника товариства з обмеженою відповідальністю з моменту прийняття рішення про створення товариства з обмеженою відповідальністю. У свою чергу, засновник набуває статусу учасника товариства з обмеженою відповідальністю після державної реєстрації такого товариства. Відтак, на даний час законодавство потребує внесення змін, які б подолали вказану правову невизначеність і безпосередньо передбачили, кого слід вважати засновником, а які особи можуть підпадати під поняття «учасник».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356.
2. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» № 755-IV від 15 травня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 31-32. – Ст. 263.
3. Козлова Н.В. Правосуб'єктність юридического лица. – Москва: Статут, 2005. – 220 с.
4. Закон України «Про акціонерні товариства» № 514-VI від 17 вересня 2008 року // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – №№ 50-51. – Ст. 384.
5. Климчук О., Христюк Т. Корпоративные правоотношения в обществах с ограниченной ответственностью в Украине: практическое пособие / О. Климчук, Т. Христюк. – Киев: Алерта, 2010. – 476 с.
6. Глусь Н.С. Корпорации та корпоративне право: поняття, основні ознаки та особливості захисту: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес, сімейне право; міжнародне приватне право» / Н.С. Глусь; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2000. — 23 с.
7. Спасибо-Фатеева И.В. Акционерные общества: корпоративные правоотношения / И.В. Спасибо-Фатеева. – Харьков, 1998. – 251 с.
8. Спасибо-Фатеева И.В., Дуденко Т.В. Правова природа майнових і корпоративних прав, їх обороноздатність та деякі аспекти застави // Юридичний радник. – 2005. – №2(4). – С. 29-36.
9. Рішення арбітражного суду м. Севастополя від 24.10.1996 р. у справі № 129/5 // Збірник рішень та арбітражної практики Вищого арбітражного суду України. – 1997. – № 2 – С. 55-57.
10. Кравчук В.М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах: Монографія / В.М. Кравчук. – Львів: Край, 2009. – 464 с.
11. Господарський кодекс України № 435-IV від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 18-22. – Ст. 144.